

Тетяна Торікова,
Л. В. Ленчук,
доц. Н. В. Гут,
Уманський навчально-виховний комплекс
“Загальноосвітня школа-інтернат
I-III ступенів імені Ю.О. Гагаріна –
педагогічний ліцей”

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛЕКСЕМИ “TO SAY” У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Говоріння (здатність висловлювати думки, почуття; володіти мовою) розглядається як мовленнєвий процес, який характеризується наявністю кількох аспектів, а саме: акустичного, інформаційного, комунікативного, маніфестаційного, імперативного, номінативного. Процес говоріння завжди здійснюється з певною мовою, має певні діалектні, професійні, жаргонні особливості, висоту, силу, тембр, темп, манеру вимови певних звуків тощо. Крім того, мовець ставить за мету силою свого голосу не лише передати певну інформацію, а й спонукати, сприяти розвитковій діалогі.

Окремі лексико-семантичні розряди дієслів в аспектуальному відношенні описано в працях Ю. Апресяна, О. Шахматова, Н. Шведової, Л. Щерби. До проблеми характеристики дієслівних категорій зверталися Л. Васильєв, І. Вихованець, А. Грищенко. Лексико-семантичні класи дієслів, що вводять пряму мову, розглядалися В. Кодуховим, М. Милих, З. Нічман, К. Ушаковою та іншими [1].

Мета цієї статті – описати стилістичний потенціал лексеми “to say” як ввідного компонента при словах автора в англійській мові. Матеріалом для дослідження став твір Р. Дала “Charlie and the chocolate factory”.

Утворюючи лексико-семантичне ядро дієслів говоріння, лексема *to say* в англійській мові є досить нейтральною за значенням, і може означати: **1. a** utter (specified words) in a speaking voice; remark. **b** put into words; express. **2. a** state; promise or prophesy. **3.** tell a person to do something. **4.** convey (information). **5.** put forward as an argument or excuse. **6.** form and give an opinion or decision. **7. a** speak the words of (prayers, Mass, a grace, etc.). **b** repeat (a lesson etc.); recite. **8. a** speak; talk [3].

Конкретизація семи “користуватися усною мовою” у структурі лексичного значення цієї одиниці сприяє збагаченню її семантики за допомогою репліки прямої мови, часто наділеної емоційністю та виразністю, експресивними відтінками поряд із нейтральним ввідним компонентом.

У досліджуваному художньому тексті [2] ця лексична одиниця вживається 348 разів, використовуючись для позначення будь-якого мовленнєвого акту, а саме:

питання: *“You mean Prince Pondicherry?” said Grandpa Joe, and he began chuckling with laughter; “Shadows of whom?” said Charlie quickly;*

відповіді: *“Exactly!” said Grandpa Joe; “Certainly not!” his mother said; “Yes,” Charlie said. “I’m ready”;*

звертання: *“My dear boy,” said Grandpa Joe, “that is one of the great mysteries of the chocolate - making world . . .”; “Now, Violet,” Mrs Beauregarde said from a far corner of the room where she was standing on the piano to avoid being trampled by the mob;*

представлення, знайомлення, рекомендування: *“I’m Augustus Gloop,” he said; “My name,” said the next child to go forward, “is Veruca Salt”;*

подяки: *“Thank you,” Charlie said, and off he went, running through the snow as fast as his legs would go;*

бажання: *“I do wish you wouldn’t mumble,” said Mr Wonka;*

наказу, прохання: *“Listen,” said Grandpa Joe, “and I’ll tell you”;*
“Please don’t be sick,” said Mr Wonka;

обіцянки: *“He’ll be perfectly safe,” said Mr Wonka, giggling slightly;*

згоди: *“All right,” said Mr Bucket, smoothing out the newspaper;*

похвали, зневаги: *“What a revolting woman,” said Grandma Josephine; “And what a repulsive boy,” said Grandma Georgina;*

Нерідко досліджувана лексема вводить написи та заголовки на різних артефактах. Наприклад: *WONKA’S WHIPPLE - SCRUMPTIOUS FUDGEMALLOW DELIGHT, it said on the wrapper; On the next door, it said, SQUARE SWEETS THAT LOOK ROUND.*

Дієслово “to say”, функціонуючи у ролі слів автора, може замінити цілу групу лексичних одиниць на позначення характеру протікання процесу мовлення. Таке дієслово часто передає відношення між репліками прямої мови, а саме

1) початок акту мовлення: *And everybody said, "Poor Mr Wonka. He was so nice. And he made such marvellous things. But he's finished now. It's all over"; Grandpa Joe leaned forward and laid a long bony finger on Charlie's knee, and he said softly, "But most mysterious of all, Charlie, were the shadows in the windows of the factory ..."*;

2) продовження, середину розмови: *"Prince Pondicherry wrote a letter to Mr Willy Wonka," said Grandpa Joe, "and asked him to come all the way out to India and build him a colossal palace entirely out of chocolate"*;

3) кінець акту говоріння: *"I'm afraid my mother won't come with us," Charlie said sadly.*

Отже, у результаті конкретизації слів автора змістом прямої мови, "нейтральне" дієслово *to say* здатне виступати синонімічним еквівалентом до інших дієслів. Як лексема, що загалом позбавлена особливих конотацій і констатує лише факт здійснення висловлювання, це дієслово у ролі ввідного компонента може вживатися як еквівалент лексем на позначення питання, відповіді, подяки, прохання, привітання, прощання тощо, а також функціонувати як маркер різних етапів процесу мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мойсієнко О.А. Структурно-семантичні та функціональні особливості ремарки в художньому тексті (на матеріалі творів А.Зеї): автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.14 "Класичні мови. Окремі індоєвропейські мови (новогрецька мова)" / О.А. Мойсієнко. – Київ, 2009. – 20 с.
2. Dahl R. *Charlie and the Chocolate Factory* / R. Dahl. – New York: Puffin Books, 1998. – 63 p.
3. *Dictionary of Contemporary English*. – Edinburgh: Pearson education, 2005. – 1922 p.